

FRESHWATER FISHERIES IN REGIONAL DEVELOPMENT OF EASTERN CROATIA

SLATKOVODNO RIBARSTVO U FUNKCIJI REGIONALNOG RAZVOJA ISTOČNE HRVATSKE

OPACAk, Anđelko; JELKIC, Dinko; FLORIjANCIC, Tihomir; ZUPAN, Boris; KRALJICAK, Željko & TOMIC, Dario

Abstract: *Freshwater fisheries in Eastern Croatia include about 2.750 ha of carp fishponds and one smaller trout farm, around 15.000 sport fishermen organized in 194 associations, 35 commercial fishermen and several mini-processing plants for freshwater fish. The state of this branch does not meet the market demands and with the new program of Croatian Government for the mandate period of 2008-2012 significant steps forward are expected regarding production, processing, freshwater fish consumption and also the development of hunting and fishing tourism together with the preservation of the environment, cultural heritage and rural development.*

Key words: *freshwater fishery, regional development, eastern Croatia*

Sažetak: *Slatkovodno ribarstvo u istočnoj Hrvatskoj obuhvaća cca 2.750 ha šaranskih ribnjaka i jedno manje pastrvsko ribogojilište, oko 15.000 ribiča organiziranih u 194 udruge, 35 gospodarskih ribara te nekoliko mini-pogona prerade slatkovodne ribe. Stanje u ovoj grani ne zadovoljava tržišne potrebe, a novim programom Vlade Republike Hrvatske za mandatno razdoblje 2008.-2012., očekuju se značajni pomaci u proizvodnji, preradi, potrošnji slatkovodne ribe te razvoj lovnog i ribolovnog turizma i očuvanje okoliša, kulturne baštine i ruralnog razvoja.*

Ključne riječi: *slatkovodno ribarstvo, regionalni razvoj, istočna Hrvatska*

Authors' data: Anđelko Opačak, prof.dr.sc., Poljoprivredni fakultet u Osijeku, Osijek, andelko@pfos.hr; Dinko Jelkić, dipl.ing.agr., Poljoprivredni fakultet u Osijeku, Osijek, djelkic@pfos.hr; Tihomir Florijančić, doc.dr.sc., Poljoprivredni fakultet u Osijeku, Osijek, flory@pfos.hr; Boris Župan, dr.vet.med., Hrvatski zavod za poljoprivredo-savjetodavnu službu, podružnica Osječko-baranjske županije, Osijek; Željko Kraljićak, dipl.ing.agr., Osječko-baranjska županija, Osijek; Dario Tomić, mr.sc., Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja, Zagreb

1. Uvod

Ribarstvo kao posebna grana poljoprivrede koja obuhvaća akvakulturu, ulov (športski i gospodarski), preradu ribe i ekologiju ribolovnih voda, u istočno-hrvatskim županijama bitna je gospodarska djelatnost za njene žitelje. Dunav, Sava i Drava te brojne manje rijeke, potoci, jezera, akumulacije i ostale stajačice, pružaju objektivno velike mogućnosti razvoja sportskog i gospodarskog ribolova u istočnom dijelu Republike Hrvatske. Pored njih tu su manja i veća ribnjačarstva koja dodatno osnažuju tradicionalne čimbenike za razvoj ove važne gospodarske grane poljoprivrede.

Međutim u suvremenom, tržišnom načinu gospodarenja, postojeće ribolovne vode, rad i skromni kapital koji se ulaže u ribarstvo, nisu dovoljni za značajniji rast ribarstva na ovom području Republike Hrvatske, pa se može reći da se sadašnji prirodni i ekološki očuvani resursi nedovoljno koriste na tržišnim načelima. U nekim segmentima ribarstva poput akvakulture, športskog ribolova i prerade ribe, potrebno je dodati tržišni koncept, znanost i nove tehnologije, poduzetništvo, značajniji obrtni kapital, marketing i gospodarsku, odnosno ekonomsku politiku.

2. Akvakultura

Istočna Hrvatska danas u pet županija u eksploataciji raspolaže s cca 2.750 ha manjih i većih ribnjaka, što čini 44,3% ukupno eksploatiranih površina u Republici Hrvatskoj, kojih je u 2006. godini bilo 6.200 ha. Osim klasičnih šaranskih ribnjačarstava kao najznačajnijih proizvođača toplovodnih riba, u posljednjih je nekoliko godina porastao i broj manjih ribnjaka s pojedinačnom površinom od 1,5 do 22 ha u vlasništvu poduzetnika koji razvijaju programe uzgoja ribljeg mlađa, konzumne ribe, športskog ribolova i seoskog turizma te razvoj kaveznog uzgoja ribe. Pored toplovodnih vrsta uzgajaju se i hladnovodne vrste riba, odnosno pastrve u Požeško-slavonskoj županiji.

Godine 2006. u Republici Hrvatskoj, proizvedeno je 6.547 t slatkovodne ribe u od čega 5.067 t konzumne i 1.480 t riblje mlađi (Knjaz, 2007). Ukupna proizvodnja u Republici Hrvatskoj je 850 kg po hektaru (Jahutka, et al., 2007). U proizvodnji i ponudi dominiraju šaran s 55% i pastrva s 27,3%.

SWOT analiza pokazuje (Opačak, et al., 2005) da su brojni problemi u ovoj grani od kojih su najvažniji neriješen pravni status ribnjaka s aspekta zemljišta koje je u vlasništvu Države, zapuštenost i dugogodišnja niska ulaganja, visoke vodne naknade i zakup zemljišta, neriješen kontinuirani problem velikih šteta od ribojednih ptica, zaduženost tvrtki, nedostatak obrtnog kapitala i sl., dovelo je do vrlo teškog stanja u ribnjačarskoj proizvodnji. Ribnjak "Jasinje" Slavonski Brod, nakon provedenog stečaja 1995. godine nije do danas uspostavio proizvodnju, Ribnjak "Podunavlje", koje je poslovalo u sastavu "Belja" prestalo je s radom 2005/6., "Ribnjak 1905" u Našicama je nakon provedenog stečaja 2006/7., promijenio vlasnika i ustrojava proizvodnju mlađa, dok još uvijek s dosta proizvodno-tehnoloških i financijskih problema posluju ribnjaci u Donjem Miholjcu i Orahovici.

Županija	Ovlaštenik	Broj ŠRD/U	Broj ribiča	Ukupni ulov (kg)
A. Ribolovno područje Drava - Dunav				
Osječko-baranjska	ZRŠD "Baranja"	20	2.110	34.078
	ZRŠD "Osijek"	19	3.504	32.270
	ZRŠD "Đakovo"	5	683	4.323
	ZRŠD "Valpovo"	10	846	14.509
	ŠUD "Šaran Našice"	1	816	11.497
	ZRŠD "Donji Miholjac"	9	596	8.534
Vukovarsko-srijemska	ZRŠD "Vukovar"	13	1.472	26.795,6
Virovitičko-podravskaa	ZRŠU "Virovitica"	10	970	13.235
	ZRŠU "Orahovica, Čačinci, Zdenci, Voćin i Crnac"	5	86	1.414
	ZRŠU "Slatina"	12	360	18.122
Požeško-slavonska	ŠRŠ "Požeško - slavonske županije"	19	1000	7.046,55
B. Ribolovno područje Sava				
Vukovarsko-srijemska	ŠRŠ "Vukovarsko - srijemske županije"	42	729	31.283
Brodsko-posavska	ŠRŠ "Brodsko-posavske županije"	29	1.946	13.951
	UKUPNO	194	15.039	217.058,15

Tablica 1. Ovlaštenici ribolovnog prava po ribolovnim područjima u županijama istočne Hrvatske 2007. godine

3. Športski ribolov

Prema Naredbi o granicama ribolovnog područja i ribolovnih zona za športski i gospodarski ribolov (N.N. br.82/05) na području pet županija u istočnoj Hrvatskoj, nalaze se dva ribolovna područja i to: Drava-Dunav i Sava. U njima gospodari 13 ovlaštenika ribolovnog prava kojima je Država putem Rješenja i Ugovora dala ribolovne vode na gospodarenje. Danas je u ovoj istočnoj regiji Republike Hrvatske ukupno registrirano 15.039 ribiča u 194 športsko-ribolovnih udruga i klubova, što čini 42,97% ukupnog broja ribiča u Republici Hrvatskoj koji se kreće oko 35.000 na godinu s kupljenom državnom dozvolom. Ovo cjelokupno područje koje obuhvaća cca 17.000 ha ribolovnih voda, pruža jedinstveni životni prostor brojnim biljnim i životinjskim zajednicama pa tako i ribama, što je značajno utjecalo na stoljetnu tradiciju razvoja gospodarskog ribolova na Dunavu i Savi te rekreacijskog, odnosno sportskog ribolova na svim ribolovnim vodama. Ribolov je stoga uobičajeno, ukorijenjeno i očekivano ponašanje lokalnog stanovništva svih generacija a osobito muške populacije, s ciljem druženja s prijateljima i znancima uz ribolovne vode. Mnogima je ribolov aktivnost koja pomaže u svakodnevnoj prehrani i kao dodatni

izvor prihoda, odnosno uštede, koja se postupno može preobraziti u osnovnu (prikrivenu) ekonomsku aktivnost (Čaldarović, 2006). U ribolovu provedu u prosjeku godišnje 87 dana tijekom kalendarske godine, a tijekom jednog odlaska u ribolov ulove 2-5 kg ribe, koju većina koristi u prehrani (Šprem, et al., 2006). Cijenu državne dozvole od 450 kn za seniore, većina ribiča smatra previsokom, osobito što na nju mogu riboloviti samo kod jednog ovlaštenika ribolovnog prava. Osim tog problema, ribiči često negoduju na nedorečenost propisa kojima se regulira sportski ribolov te raširen krivolov u sprezi s ugostiteljima koje slabo kontrolira gospodarska i ribarska inspekcija.

Pored tradicionalnih ribolovnih voda kojima gospodare ovlaštenici ribolovnog prava, u istočnoj Hrvatskoj se u posljednjih 15-stak godina ustalio trend športskog ribolova na malim obiteljskim ribnjacima. Na njima se uglavnom riba prodaje "preko udice", uz plaćanje dnevne dozvole i ulovljene ribe po cjeniku vlasnika te "Catch & Release", odnosno "uhvati i pusti" uz fotografiranje s ulovljenom ribom, osobito kapitalnim primjercima. Mnogi od tih malih ribnjaka su uređenog krajobraza i infrastrukture koji sve više privlače pored ribiča i brojne izletnike i ljubitelje prirode što im daje osobiti značaj u razvoju ruralnog turizma. Dokazano je da je športski ribolov u svijetu put k većoj socio-ekonomskoj dobiti za društvo, povećanje dohotka i put za razvoj turizma (Rasmunssen & Geertz-Hansen, 2001; Marta, et al., 2001).

4. Gospodarski ribolov

Gospodarski ribolov na slatkim vodama u Republici Hrvatskoj reguliran je odredbama Zakona o slatkovodnom ribarstvu (N.N. br. 106/01, 7/03, 174/04, 10/05, i 49/05). Gospodarski ribolov smije se obavljati samo na ribolovnom području rijeke Dunav od državne granice s Republikom Mađarskom do državne granice s Republikom Srbijom (3 ribolovne zone) i na ribolovnom području rijeke Save od državne granice s Republikom Bosnom i Hercegovinom do državne granice s Republikom Srbijom (4 ribolovne zone). Za rijeku Dunav predviđeno je ukupno 30 povlastica, a za rijeku Savu 10. Stanje na dan 31. prosinca 2006. godine bilo je 21 povlastica za rijeku Dunav i 9 povlastica za rijeku Savu. Ukupan ulov svih ovlaštenika povlastica za gospodarski ribolov u 2006. godini na temelju uvedenog sustava dostave podataka iznosio je 46.662,58 kilograma, od čega je na rijeci Dunavu ulovljeno 39.965,15 kilograma, a na rijeci Savi 9.697,43 kilograma. Ukupni ulov predstavlja smanjenje od 3,1% u odnosu na 2005. godinu (Suić, et al., 2008).

5. Zaključak

Strateški nacionalni cilj je očuvati i razvijati samoodrživo slatkovodno ribarstvo, poštujući pri tome tržišne i ekološke zakonitosti. Tržišna načela i konkurentna sposobnost nužnost je hrvatskog slatkovodnog ribarstva u uvjetima deficita slatkovodne ribe na tržištu. Vlada Republike Hrvatske je u svom novom mandatu 2008.-2012. usvojila niz mjera za poboljšanje stanja u ovom sektoru s ciljem postizanja samodostatnosti proizvodnje ribe i mogućnosti izvoza. Slatkovodni resursi, ribnjaci (zemljište) i riblji fond u otvorenim vodama je u vlasništvu Republike

Hrvatske koja mora, različitim mjerama, još više stimulirati proizvođače, ovlaštenike ribolovnog prava i nositelje povlastica za gospodarski ribolov za racionalniji i bolji način gospodarenja i očuvanja okoliša, krajobrazne raznolikosti, nacionalnog blaga i kulturne baštine te bioraznolikosti ekosustava. Sve pozitivniji su trendovi u razvoju lovnog i ribolovnog turizma, športskih natjecanja te kulinarskih priredbi u sklopu turističkih zajednica u čemu prednjače slavonsko-baranjski brendovi poput "Ribarskih dana", "fiš paprikaša", "šarana u rašljama", "pečene dunavske ribe" i sl. Diverzifikacijom primarne proizvodnje i prerade ribe otvaraju se nove perspektive razvoja i dodavanje nove vrijednosti ribi kao zdravoj namirnici u ljudskoj prehrani. Ne treba zanemariti ni mogućnost proizvodnje ukrasnih vrsta riba i vodenog bilja za akvaristiku i poribljavanje ukrasnih ribnjaka, te drugih akvatičnih organizama poput rakova, žaba i sl.

6. Literatura

- Čaldarović, O. (2006). Značaj temeljnih socioloških čimbenika za gospodarenje u slatkovodnom ribarstvu. *Zbornik priopćenja, IV. Nacionalno znanstveno-stručno savjetovanje s međunarodnim sudjelovanjem, "Gospodarenje ribljim resursima u ribolovnim područjima Drava-Dunav i Sava"*, Opačak, A., Florijančić, T. (ur.), 59-66, Osijek, lipanj, Poljoprivredni fakultet u Osijeku, Osijek, ISBN 953-6331-48-9
- Knjaz., V. (2007). Slatkovodno ribarstvo Republike Hrvatske, *Ribarstvo*, 65, (3), (listopad, 2007.), 111-121, ISSN: 1330-061x
- Opačak, A.; Tolušić, Z.; Florijačić, T.; Kralik, I. & Stević, I. (2005) Analiza tržišta i tržne prognoze slatkovodne ribe u Republici Hrvatskoj, 1-65, Ribogojska farma "SILURUS" d.o.o., Donji Miholjac
- Rasmussen, G. & Geertz-Hansen P. (2001.). Fisheries management in inland and coastal waters in Denmark from 1987 to 1999, *Fisheries Management & Ecology*, 8 (4-5), kolovoz/rujan, 311-322, ISSN 0969-997x
- Suić, J.; Šarić M.; Homen, Z.; Jahutka, I. & Mišura, A. (2008). Gospodarski ribolov na slatkim vodama Republike Hrvatske u 2006.godini, *Ribarstvo*, 66, (1), ožujak, 17-24, ISSN: 1330-061x
- Šprem, N.; Piria, M.; Safner, R.; Treer, T.; Aničić., I. & Tomljanović, T. (2006). Sportsko-rekreacijski ribolov na graničnom području rijeka Save i Dunava, *Zbornik priopćenja, IV. Nacionalno znanstveno-stručno savjetovanje s međunarodnim sudjelovanjem, "Gospodarenje ribljim resursima u ribolovnim područjima Drava-Dunav i Sava"*, Opačak, A., Florijančić, T. (ur.) Osijek, lipanj, Poljoprivredni fakultet u Osijeku, Osijek, 55-58, ISBN 953-6331-48-9,
- Marta, P.; Bochechas, J.& Collares-Pereira, M. J. (2001.). Importance of recreational fisheries in the Guadiana river Basin in Portugal, *Fisheries Management & Ecology*, 8 (4-5), kolovoz/rujan, 345-354, ISSN 0969-997x